

Berkeszi István (1853-1922)

 profesor, istoric al culturii, director de muzeu.

S-a născut în județul Szabolcs, la Berkesz. Studiile liceale le termină la Ungvár (azi Ujhorod, Ucraina), iar facultatea la Budapesta. În anul 1878 dă examen de profesor de liceu. Câțiva ani este secretarul personal al baronului Béla Radvánszky, apoi devine profesor la Institutul Pedagogic din Budapesta. În anul 1883 obține diploma de doctor în filozofie. În 1884 devine profesor suplinitor la școala superioară din Fehértemplom (azi Bela Crkva, Serbia), de unde revine la Budapesta ca profesor de liceu. În anul 1888 este numit la școala reală superioară de stat din Timișoara, pe post de profesor de istorie și geografie. Între anii 1911-1919 este director al școlii, iar din 1906 este președintele cercului districtual al profesorilor din Timișoara.

În paralel cu munca didactică se implică și în viața științifică a asociației Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulat (Asociația de Arheologie și Istorie din Ungaria de Sud). Participă la colecționarea, studiul și prezentarea documentelor istorice, a pieselor arheologice, a obiectelor de valoare din partea de sud a țării. Din 1892 deține în asociație funcția de secretar, iar din 1901 pe cea de secretar șef. Este redactorul revistei de istorie cu apariție trimestrială Történelmi és Régészeti Értesítő. În 1901 este numit director al Muzeului de Istorie și Arheologie a Ungariei de Sud din Timișoara. Reorganizează instituția, inventariază și îmbogățește colecțiile de istorie, arheologie, arte frumoase, și cele de etnografie.

Prima sa lucrare importantă este legată de inventarierea arhivei și bibliotecii castelului din Radvány (azi Radvaň, Slovacia). Lucrările sale de istorie culturală sunt de importanță majoră; este un cercetător pasionat al istoriei locale. Cercetările sale în domeniul istoriei locale sunt de importanță fundamentală și multe din lucrările de sinteză ce le-au urmat nu s-ar fi putut realiza în absența datelor prezentate de Berkeszi. Temelia rezultatelor sale de excepție este atașamentul față de locul cercetat. Este obsedat de cercetarea istorică a orașului și a istoriei culturii. Rezultatele sale sunt cuprinse în volume apreciate și azi. Scrie istoria școlii reale superioare de stat (Állami Főreáliskola története, 1896); în 1897 apare lucrarea despre istoria perioadei reformei, iar în 1898 lucrarea dedicată istoriei teatrului timișorean începând cu secolul al XVIII-lea; în 1900 publică volumul privind istoria tiparului și a presei timișorene și în același an apare lucrarea sa cea mai citată azi, Temesvár szabad királyi város kis monographiája, adică Monografia orașului liber crăiesc Timișoara. Pentru volumul Temes vármegye és Temesvár (Comitatul Timiș și Timișoara) din colecția Magyarország vármegyéi és városai (Comitatele și orașele Ungariei), coordonată de Borovszky Samu, Berkeszi a realizat capitolul privind teatrul și arta din Timișoara.

Efectuează traduceri din limba germană (Gróf Hoffmannsegg utazása Magyarországon 1793-94, adică Călătoria contelui Hoffmannsegg în Ungaria 1793-1794 (apărută în 1887)). O atenție deosebită merită lucrarea intitulată A magyar nyelv a magánélet terén (Limba maghiară în viața particulară), din 1885. Dedică o lucrare descoperirilor numismatice din regiune; viața artistică a Timișoarei este prezentată de el într-un volum aparte (Temesvári művészek – Artiștii Timișoarei, 1910). Revista lui Lyka Károly din Budapesta intitulată Művészet (Arta) scrie despre această lucrare: „... marele merit al cărții este că prezintă preponderent date noi, necunoscute încă despre istoria

culturii”. Cu mulți ani după dispariția sa, în 1989, se publică, la Makó (Ungaria) un manuscris de-al lui, mai precis jurnalul său personal din timpul primului război mondial (Temesvár története az I. világháború idején).

În 1909 Universitatea din Kolozsvár (Cluj) anunță concurs pentru postul de profesor la Catedra de istoria culturii. Se prezintă și el. Iată câteva pasaje din scrisoarea trimisă la facultate, datând din 17 septembrie 1909:

„Din 1883 fac cercetări și public în domeniul istoriei culturii. Am studii și lucrări apărute în reviste de specialitate din Budapesta, în anuarul Societății Literare Arany János, în lexiconul Pallas, în revistele din Timișoara, în mai multe reviste pentru tineret și ziare locale.

De două ori am câștigat premiul Schwandtner oferit de Universitatea din Budapesta, cu o lucrare despre istoricul și dezvoltarea națiunii și limbii maghiare (în 1883) respectiv, cu o lucrare despre izvoarele istorice privind istoria Ungariei din perioada 1711-1848 (în 1890). [...]

Ca rezultat al muncii mele în domeniul istoriei culturii, vă pot prezenta material publicat de cel puțin 110 coli tipărite, articole apărute în diferite publicații, pe care cu greu le-aș mai putea aduna; în total și acestea se ridică la cca. 30-40 coli de tipar. Dincolo de acestea ar mai fi revista Történelmi és Régészeti Értesítő, pe care o conduc din 1901; în numărul următor va apărea aici o lucrare legată de istoria artei din Timișoara de cca. 120 pagini [...].

[...] Din 1892 sunt secretarul asociației Dél-Magyarországi Történelmi és Régészeti Társulat, din 1906 sunt președinte al cercului profesorilor din Timișoara cu 70 de membri, conducător al Temesvári Szabad Lyceum [un fel de universitate populară – n. red.], și membru ordinar al Societății Literare Arany János din Timișoara.

Mult stimat D-le Profesor: vă rog să mă scuzați pentru această scrisoare lungă și pentru faptul că vă răpesc din timpul d-voastră liber. Vă scriu pentru că intenționez să particip la concursul pe post, dar numai în cazul în care facultatea și Dvs. domnule Profesor credeți că este bine. Am vârsta de 55 de ani; nu veți râde oare de mine că la această etate râvnesc un astfel de post? Doresc să ocup acest post doar dacă nu aveți vreo obiecție împotriva mea și dacă nu aveți un alt candidat.[...]”

Citatul din scrisoare ne arată că a avut o mare durere: nu a putut preda la facultate. Dar, dacă avem în vedere rezultatele sale, am putea spune că ar fi meritat și titlul de academician.